

Beyaz Gemi Faciası ve Orta Çağ İngilteresi'nde Veraset Sorunu

Gökmen Günay GÖKBAYIR¹

Sayime DURMAZ²

Öz

1120 yılının Kasım ayında Normandiya kıyısındaki Barfleur'dan hareket ederek İngiliz Kanalı'nı geçmek isteyen Beyaz Gemi talihsiz bir kaza sonucunda batmıştı. İngiltere tarihinin en dramatik gemi kazalarından biri olan bu hadisenin sonucunda neredeyse yolcuların ve mürettebatın tamamı hayatını kaybetmişti. Büyük çoğunluğu İngiltere ve Normandiya'nın soylularından oluşan yolcular arasında, Fransa Kralı VI. Louis tarafından Normandiya Dukalığı için veliahtlığı henüz tanınmış olan ve İngiltere tahtının yasal vârisi William Ætheling de bulunuyordu. William, İngiltere kralı ve Normandiya dükü I. Henry'nin meşru tek erkek evladıydı. Henry'nin yirmiden fazla gayrimeşru çocuğu olsa da, William dışında tek meşru çocuğu Kutsal Roma-Germen İmparatoru V. Heinrich ile evli olan kızı Matilda'ydı. 1106 yılından beri esaret altında tuttuğu abisi Robert Curthose'un oğlu William Clito ise hem Normandiya hem de İngiltere tahtını tehdit ediyordu. Üstelik Henry, Beyaz Gemi kazasından iki sene önce eşi Kraliçe Edith-Matilda'yı kaybetmişti ve tekrar evlenmemişti. Henry Orta Çağ Avrupası'nda tahtta oturan bir kralın başına gelebilecek en kötü durumlardan biri ile karşı karşıyaydı; kendisinden sonra tahtını ve topraklarını bırakabileceği bir vâris artık yoktu. Bu duruma çare bulmak adına Henry yeni bir evlilik dahi yapmış fakat ilerleyen yaşından dolayı tekrar çocuk sahibi olamamıştı. Kazadan beş sene sonra V. Heinrich'in ölümü ile kızı Matilda'nın dul kalması, İngiltere Kralı Henry'ye emsaline rastlanılmamış bir fikir verdi ve kızını İngiltere tahtının yasal vârisi ilan etmeye çalıştı; fakat bu o kadar kolay olmayacaktı. Bu çalışma 1120 yılında gerçekleşen Beyaz Gemi kazası ve sonrasında ortaya çıkan veraset sorununu çözmek için I. Henry'nin gayretlerini çağdaş kaynakların yardımı ile incelemeyi amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Beyaz Gemi Faciası, I. Henry, İngiltere, Anglo-Norman Devleti, Matilda, Stephen, Veraset.

GÖKBAYIR, G. G., & DURMAZ, S. (2023). Beyaz Gemi Faciası ve Orta Çağ İngilteresi'nde Veraset Sorunu. İnsan Ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, 12(5), 2969-2991. <https://doi.org/10.15869/itobiad.1312611>

Geliş Tarihi	10.06.2023
Kabul Tarihi	26.12.2023
Yayın Tarihi	31.12.2023
*Bu CC BY-NC lisansı altında açık erişimli bir makedir.	

¹ Dr., s.gokbayir@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-9861-2632

² Doç. Dr., Çankırı Karatekin Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Tarih Anabilim Dalı, Çankırı, Türkiye, sayimeduramaz@karatekin.edu.tr, ORCID: 0000-0003-0989-4189

The White Ship Disaster and Succession Issue in Medieval England

Gökmen Günay GÖKBAYIR³

Sayime DURMAZ⁴

Abstract

In November 1120, the White Ship sank in an unfortunate accident while attempting to cross the English Channel from Barfleur on the Normandy coast. As a result of this incident, one of the most dramatic shipwrecks in British history, almost all of the passengers and crew lost their lives. Among the passengers, mostly nobles of England and Normandy, was William Ætheling, the rightful heir to the throne of England, who had just been recognised by King Louis VI of France as heir to the Duchy of Normandy. William was the only legitimate son of Henry I, King of England and Duke of Normandy. Although Henry had more than twenty illegitimate children, his only legitimate child other than William was his daughter Matilda, who was married to the Holy Roman-German Emperor Heinrich V. Since 1106, William Clito, the son of his brother Robert Curthose, whom he had held in captivity, threatened the throne of both Normandy and England. Moreover, Henry had lost his wife, Queen Edith-Matilda, two years before the crash of the White Ship and had not remarried. Henry was facing one of the worst situations that could happen to a king sitting on the throne in medieval Europe; there was no heir to leave his throne and lands after him. In order to remedy this situation, Henry even remarried, but due to his advancing age, he was unable to have children again. Five years after the accident, the death of Heinrich V and the widowhood of his daughter Matilda gave King Henry of England an unprecedented idea and he tried to declare his daughter the rightful heir to the throne of England, but it would not be so easy. This study aims to analyse Henry I's efforts to solve the problem of succession after the White Ship disaster in 1120 with the help of contemporary sources.

Keywords: The White Ship Disaster, Henry I, England, Anglo-Norman State, Matilda, Stephen, Succession.

GÖKBAYIR, G. G., & DURMAZ, S. (2023). The White Ship Disaster and Succession Issue in Medieval England, *Journal of the Human and Social Science Researches*, 12(5), 2969-2991. <https://doi.org/10.15869/itobiad.1312611>

Date of Submission	10.06.2023
Date of Acceptance	26.12.2023
Date of Publication	31.12.2023
*This is an open access article under the CC BY-NC license.	

³ Dr., s.gokbayir@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-9861-2632

⁴ Assoc. Prof. Dr., Çankırı Karatekin Üniversitesi, Faculty of Humanities and Social Sciences, Department of History, Çankırı, Türkiye, sayimeduramaz@karatekin.edu.tr, ORCID: 0000-0003-0989-4189

Giriş: Beyaz Gemi Trajedisi ve Veraset

II. William (Rufus/Kızıl – 1087-1100) , 1098 yılında Brockenhurst'ta "New Forrest"ın (Yeni Orman) girişinde akşam yemeği için otururken gelen bir ulağın mesajı üzerine öfkelenerek ordusunu toplamış ve kıtaya geçmeye karar vermişti. Ulağın mesajına göre daha önce William'ın ele geçirdiği Maine saldırı altında olup Mans kuşatılarak ele geçirilmişti. Derhal atına atlayan William, ordusuna kendisini takip etmeleri ve kendisine ulaşana kadar oyalanmamaları emrini vererek kıtaya geçmek için Southampton limanına geldi. Ne var ki, hava rüzgârlıydı ve deniz, karşıya geçmek için müsait değildi. Dümencinin kendisini uyarması üzerine William denizcilere: "siz daha önce denizde boğulan bir kral görmediniz; bunun ilki de ben olmayacağım; gemileri açılmak için hazırlayın" demişti (Gaimar, s. 800-801).⁵ Rufus haklıydı; I. William'ın (The Conqueror/Fatih - 1066-1087) İngiltere'yi fethinden beri hem kendisi hem de oğulları defalarca Kanal'ı geçmiş ve denizde boğulan bir kral olmamıştı. Rufus'un bu geçişinde de herhangi bir sorun çıkmayacaktı fakat bu olaydan 22 sene sonra yaşanacak olan bir gemi kazası Normandiya ve İngiltere'de büyük bir iç savaşa ve hanedan değişikliğine sebep olacaktı.

Özünde, Beyaz Gemi'de Ætheling'in ölümü, babasının ölümünü takip edecek olan iç savaşın nedeniydi ve bu esasen Henry'nin tahtı üzerinde veraset anlaşmazlığı olan bir savaştı (Bradbury, 2005, s. 2-3). 1066 yılından beri Normandiya başta olmak üzere kıtadaki mülklerle birlikte İngiltere'yi de yöneten Normanlarda veraset sistemi tam olarak oturmamıştı. Fatih William 1066-1087 yılları arasında kral olarak İngiltere'yi (*rex Anglorum*), Fransa kralına bağlı bir dük olarak da Normandiya'yı (*ducis Normannorum*) yönetmiştir. William'dan sonra doğrudan bir veraset sorunu olmamış, 1087'de ölmeden önce mülklerini oğulları Robert (*Curthose/Short-boot*), II. William ve I. Henry (*Beauclerc*) arasında paylaşmıştı. Fransa'da askeri sefer sırasında hastalanan William, Rouen'e getirilmiş, öleceğini anladığında büyük oğlu Robert'a Normandiya'yı, ortanca oğlu William'a İngiltere'yi, küçük oğlu Henry'ye ise annesinin mülkleri ve mücevherleri ile birlikte kendi kişisel hazinesinden 5000 Poundluk bir servet bırakmıştı (Ingulf, s. 194; Patourel, 1971, s. 225). Aslında bu miras paylaşımı, hem büyük oğul geleneğine (*primogenitür*) aykırı hem de William'ın tesis etmek için çok çaba sarf ettiği Anglo-Norman siyasi birliğine zarar verecek bir nitelikteydi. Anglo-Norman tarihçilerinin pek çoğu tarafından kabul gördüğü üzere William'ın İngiltere ve Normandiya tahtı için gözdesi olan oğlu Curthose'du (Hollister, 1992, s. 120). Hırslı ve başarılı bir asker olan Robert, babasına gelerek ölen nişanlısı Margaret'den⁶ dolayı Maine, William'ın kendisine daha önce Bonneville'de toplanan baronların önünde vermiş olduğu söze istinaden de Normandiya'nın yönetimlerinin derhal kendisine devredilmesini istedi. William Normandiya'yı "ana vatanı" ilan ederek hayatta olduğu sürece yönetimini devretmeyeceğini açıkladı (David, 1920, s. 18-19). Robert 1077 sonlarında babasına karşı amcası Bayeuxlu Odo (ö. 1097), Normandiya'daki soylular ve Fransa Kralı I. Philip'in (the Amorus/ö. 1108) desteğiyle ayaklandı. Normandiya yakınlarındaki Gerberoy Kalesi'nin önünde William ve oğlu savaşa tutuşmuş fakat hem

⁵ Araştırmada kullanılan kronik metinlerinin isimleri alıntılarda kısaltma ve italik olarak yazılmıştır.

⁶ William, en büyük oğlu Robert'ı, kendi vassalı olan Maine Kontu II. Herbert'in kız kardeşi Margaret'le nişanlanmış, Herbert ile vârisiz ölümü durumunda tüm haklarının William'a geçtiğini kabul eden bir anlaşma yapmıştı. Margaret Robert'la nişanlıydı fakat evlenme çağına gelmeden önce Margaret ölmüştü (David, 1920, s. 7-11).

Fatih William hem de William Rufus yaralanarak savaştan çekilmek zorunda kalmıştı (*Anglosakson Kroniği (ASC)*, 1961, s. 166-168).

Robert'ın ayaklanmaları ve savaşta galip gelmesi üzerine yeterince kızgın olan William'ın İngiltere tacını ortanca oğlu William Rufus'a bırakmıştı. II. William yönetiminin ilk yılları abisi Robert ve Norman baronlarının ayaklanmalarını bastırmakla geçmişti. Bu çatışmalar 1091'de Robert ve William arasında yapılan antlaşmayla noktalandı. Antlaşmaya göre kardeşlerden herhangi birisi tahta bırakacak varisi olmadan ölürse taht diğerine kalacaktı. Robert, 1096 yılında Papa II. Urbanus'un çağrısına uyarak haçı kabul eden soylulardan biri olmuştu. Yokluğunda dukalığın idare edilmesi hem de Outremer'e yapacağı yolculukta ihtiyacı olan parayı bulabilmek için Normandiya'yı kardeşi William'a üç yıllığına 10 bin gümüş Mark karşılığında rehin bırakmıştı. Normandiya ve İngiltere tekrar birleşmişti fakat yönetimi, hem sivil halk hem de din adamları tarafından çok tasvip edilmeyen Rufus 1100 yılının Ağustos'unda New Forrest'taki av partisi sırasında bir "kaza"⁷ okunun isabet etmesi sonucu ölmüştü (Daniell, 2003, s. 33 vd.).

William'ın ölümü üzerine tahta geçen I. Henry, 1100-1135 yılları arasında İngiltere Kralı oldu. Henry'nin saltanatının erken yılları, Haçlı seferinden dönen abisi Curthose ile İngiliz tahtı için mücadele etmekle geçti. 1106 Yılında gerçekleşen Tinchebrai Savaşı sonucunda galip gelen Henry, abisi Curthose'u esir almayı, İngiltere ve Normandiya'yı birleştirerek Anglo-Norman devletini tekrar bir araya getirmeyi başarmıştı. Birleşik Anglo-Norman devletinin kralı olarak Henry oldukça başarılı bir yönetim sergilemişti. Özellikle maliye politikalarıyla hazinesini doldururken gerçekleştirdiği idari ve hukuki reformlarla da ülkesinde barış ve huzur ortamını tesis etmişti (Hollister, 2001, s. 204 vd.). Kıta'daki komşularıyla da başarılı diplomatik ilişkiler kuran Henry oldukça güçlü bir yönetici konumuna ulaşmıştı ve haliyle bu durum Fransa Kralı VI. Louis'yi ziyadesiyle rahatsız ediyordu. Louis'nin Henry'nin yükselişine karşı planı ise oldukça basitti. İngiltere ve Normandiya'nın parçalı baronluk yapısından faydalanmak için tahtta iddiası olan bir başka hanedan üyesini savaş meydanına sürmek üzerine geliştirilen bu plan Henry'yi hayli meşgul edecekti. Bunun için en uygun aday ise Curthose'un oğlu William Clito'ydu. Fakat Henry, Fransa kralının desteğiyle Clito etrafında şekillenen kıta müttefikliğini 1119 yılında gerçekleşen Brémule Savaşı'nda⁸ mağlup etmeyi başarmıştı (Daniell, 2003, s. 35).

Brémule'deki zafer Fransa Kralı VI. Louis'yi (Le Gros/Şişman-1108-1137), Henry'nin oğlu William'ı Normandiya dükü olarak tanımaya mecbur bırakmıştı. Henry'nin bu zaferi Anglo-Norman krallığı için Hasting Savaşı'ndan sonra en önemli galibiyetlerden biri olmuştu. Louis için ise hem önemli bir prestij kaybı hem de Normandiya yönetimini sağlamlaştıran Henry'nin çok daha güçlü bir rakip olması anlamına geliyordu. William'ın Normandiya Dükü olarak bağlılık yemini etmesini kabul etmekten başka yolu yoktu. Henry adına her şey yolunda gidiyordu. Clito'yu saf dışı bırakmış, Normandiya'da tam kontrolü sağlamış ve veliahdı olan William, Fransa kralı tarafından

⁷ William Rufus'un ölümünün kaza mı yoksa suikast sonucu mu gerçekleştiği üzerine çeşitli spekülasyonlar (cadılık, eski Kelt dini ayini vb.) yaratılmıştı. C. Warren Hollister, yayımladığı bir makalesinde yapmış olduğu uzun analizler sonucunda Rufus'un kaza sonucu öldüğüne emin olmuştur (Hollister, 1973, ss. 637-653).

⁸ Brémule Savaşı'nın detayları için Huntingdonlu Henry'nin *Historia Anglorum (HA)* adlı kroniğine bakılabilir (HA, ss. 245-248).

kabul edilmişti (Patourel, 1971, s. 244-245).

25 Kasım 1120 akşamı, Normandiya kıyısındaki Barfleur'da Henry ve oğlu William'ı kanaldan geçirmek için gemiler hazırlandı. Henry ve oğlu, alışlagelmiş bir önlemlerle,⁹ her biri önemli saray mensuplarından oluşan iki grup halinde farklı gemilere bindiler. Yolculuktan önce Beyaz Gemi'nin kaptanı Thomas Fitz-Stephen, kralın huzuruna gelmiş ve hizmet etme isteğini bildirmişti. Thomas'ın babası Stephen Fitz-Arard, Hastings Savaşı için yola çıkan Fatih'in donanmasının amiral gemisi olan Mora'nın kaptanı olarak William'ı Barfleur Limanı'ndan Pevensey'e¹⁰ taşıyarak hizmet etmişti. Thomas krala gemisinin iyi donanımlı olduğunu ve kraliyete hizmet edebileceğini bildirdi. Henry, zaten iyi bir gemiye sahip olduğunu, ancak Beyaz Gemi'nin, oğulları William ve Richard ile kızı Matilda için hizmet edebileceğini ifade etti (Spencer, 2020, s. 181 vd.).¹¹

Babasının kabul ettiği üzere William yeni, şık ve hızlı olan Beyaz Gemi'ye bindi. William'la birlikte Brémule'de savaştan tüm soyluların çocukları ve gençleri de Beyaz Gemi'ye binmişti. Bu gençler, bir yıl önce Brémule'de savaşarak Fransa Kralı VI. Louis'yi küçük düşüren Kral Henry'nin eline güvenli bir Normandiya bırakmışlardı. Gemide bir kutlama havası vardı. Yolcular ve mürettebat yanlarında getirdikleri bol miktardaki şarap fiçilerini açmışlar ve kutlamalara başlamışlardı. Alkolün de etkisiyle, gemiyi kutsamaya gelen rahiplerle, kadehlerini havaya kaldırarak ve hatta üzerlerine dökerek alay ettikleri söyleniyordu. Orderic; "*Onlardan kaç tanesinin kalplerinde, rüzgârın ve denizin şiddetli gazabını yumuşatan Tanrı'ya karşı bir evlat saygısı yoktu?*" (OV, VI, s. 296–7) diye yazmıştı.

İngiltere ve Normandiya'daki en büyük mülklerin birçoğunun vârislerini içeren yaklaşık 300 yolcudan oluşan Beyaz Gemi yolcu grubunun lideri, kralın tek meşru oğlu William'dı. Ætheling olan İngilizce unvanı, herkese onun İngiltere'nin eski Wessex krallarının soyundan gelen Edith-Matilda'nın ve Fatih William'ın torunu olduğunu hatırlatıyordu.¹² William sadece 17 yaşındaydı ve bir sene önce Anjoulu Matilda ile evlenmişti. William'a I. Henry'nin çok sayıda gayrimeşru çocuğundan ikisi daha eşlik ediyordu; Ralph de Gael'in kızı Amice ile yakın zamanda nişanlanan Lincolnlü Richard ve Perche Kontu'nun karısı Matilda. Yolcular arasında Bloislu Stephen'in kız kardeşi Matilda ile evli olan Chester Kontu, 140 şövalye, 18 soylu kadın, Mortain kontluğunun neredeyse tüm aristokrasisi ve Henry'nin sarayından bir dizi önde gelen memur bulunuyordu (Bradbury, 2015, s. 1-2). Huntingdonlu Henry, partideki birçok kişinin eşcinsel olduğunu iddia ediyor ve bununla, başlarına geleni hak ettiklerini ima

⁹ Günümüzde kraliyet ailesi mensuplarının aynı anda, aynı araçla yolculuk yapmalarının kökeni Orta Çağ'a kadar gitmektedir.

¹⁰ Norman donanması hakkında detaylı bilgi için bkz. (van Houts, 1988, ss. 159-183).

¹¹ Kaza hakkında en detaylı bilgileri Orderic Vitalis'in (OV) kroniği içermektedir (OV, VI; ss. 295-307). Ayrıca Worcesterlı John'un (JW) kroniği (JW, III; s. 146-7), Worcesterlı Florence'in Chronicon Ex Chronicis (Chronicon) adlı kroniği (Chronicon, s. 337-8), Malmesburyli William'ın Gesta Regum Anglorum (GRA) adlı kroniği (GRA, ss. 454-457) ve Huntingdonlu Henry'nin Historia Anglorum (HA) adlı kroniği (HA, s. 248-9) kaza ve sonrasında yaşananlar hakkında bilgiler veren önemli çağdaş metinlerdir. Söz konusu eserlerin künyeleri Kaynakça'da yer almaktadır.

¹² Atheling (Ætheling, Aetheling, Adelin), Eski İngilizcede "iyi ve soylu" adam manasında kullanılmaktadır. Eski İngilizce ile yazılmış şiirlerde Mesih, peygamberler, azizler ve diğer kahramanlar için kullanıldığı görülmüştür. Tarihsel metinlerde, "ætheling", Latince karşılıkları "filius regis" ve "clito(n)" kraliyet hanedanının prensi anlamında kullanılmaktadır. Daha fazla bilgi için bkz. (Miller, 2014, s. 15).

ediyordu.¹³

Beyaz Gemi kazasını, İngiltere tarihi ve Norman hanedanının geleceği açısından bir kırılma noktası haline getiren hadise tabii ki tahtın vârisinin ve Henry'nin tek meşru erkek çocuğunun hayatını kaybetmesidir; fakat buna bir de Bloislı Stephen'ın son dakika gemiye binmekten vazgeçmesinin eklenmesi gerekir. Sağduyulu yolculardan bazıları yolculuğun tehlikeli olacağını düşünerek gemiden inmişlerdi. Bunlar arasında iki tane keşiş, Henry'nin yeğeni Stephen, William de Roumare, Salisburly Edward ve diğer birkaç kişi bulunuyordu. Orderic'e göre Stephen ishal hastalığına yakalandığı için gemiden inmişti (Bradbury, 2005, s. 2; Crouch, 2013). Stephen'ın son dakika gemiden inmesiyle başlayan "kader örgüsünün", kazadan tam 15 sene sonra Stephen'ın İngiltere tahtına uzanması ve arkasından gelen iç savaşla dokunacağını kimse tahmin edemezdi. Nitekim Malmesburly William, "hiçbir gemi İngiltere'ye bu kadar çok sefalet getirmedi" yazacaktı (GRA, s. 456).

Yolculuk başlarken rüzgâr durgun, deniz sakin ve hava, yıldızların yol gösterebileceği kadar açıktı. Yolcular, gençliğin verdiği heyecan ve alkolün verdiği sarhoşlukla, herkesin önünde olmak istediler ve kaptana filonun geri kalanını geçmesini emrettiler. Kaptan da artık sarhoştü ve istediklerini yapmaya söz verdi. Kürekçiler ve dümenci de diğerleri kadar sarhoştü. Orderic'e göre, gemi daha sonra büyük bir şiddetle iskele tarafını bir kayaya çarptı ve gemiyi oluşturan keresteler parçalandı. Beyaz Gemi bir anda alabora olmuştu. Kaptan, prense ne olduğunu öğrenmek için bağırarak kafasını sudan çıkarttı; genç prensin boğulduğu söylendiğinde umutsuzluğa kapıldı ve kendisini dalgalara teslim etti (Bradbury, 2005, s. 2). Aslında William neredeyse kurtulmuştu. Gemidekilerden bazıları tarafından küçük bir tekneye çıkartılmıştı ve hızlıca güvenli bir bölgeye götürülmek üzereydi ancak kürekçilere, Perche Kontesi olan kız kardeşi Matilda'yı kurtarmak için geri dönmelerini emretmişti. Emir üzerine çaresiz kalan adamlar bunu yaparken William'ı da alarak tekneyi alt-üst etmişlerdi (Watkins, 2015, s. 2). Orderic sadece iki kişinin hayatta kaldığını yazmaktadır: "buzlu bir gecede nihayet soğuk denizlere yenik düşen, genç bir asil olan Geoffrey Fitz-Gilbert ve trajik hikâyeyi anlatmak için yaşayan Berold adında bir Rouen'li bir kasap." (OV, VI; ss. 298-301). Geminin kendisi daha sonra karaya çıkarıldı ve gemideki hazine kurtarıldı. Sonunda, Chester Kontu Richard'ınki de dâhil olmak üzere, sadece birkaç ceset kıyıya vurmuştu (Bradbury, 2005, s. 2).

İlk başta kimse Henry'ye söylemeye cesaret edemedi. Blois Kontu Theobald'ın tavsiyesi üzerine genç bir çocuk kendini kralın önüne atmış ve korkunç haberi açıklamıştı. Kral sarsıldı ve kendisini mateme terk ettiği özel bir odaya götürülene kadar üzüntü içinde yere kapandı. Henry'nin bu darbeden asla kurtulamadığını ve İngiltere'nin on yıllar boyunca bundan mustarip olduğunu söylemek muhtemelen doğrudur (Spencer, 2020, s. 194). Malmesburly William, geçmişe dönük bakış açısıyla yazarken, Barfleur felaketinden bu yana gelişen olayların etkisine dair sonradan fark ettiği bir şeyler gördüğünü düşündü; Ætheling'in ölümü, Stephen'ın yükselişi ve ardından gelen iç savaş, ahlaki bir modele ve ilahi bir amaca sahipti. Bunlar, kralın ve halkın günahları için cezalardı. Ancak, ahlaki veya teolojik olarak değil, tarihsel olarak değerlendirildiğinde, Stephen'ın o Kasım gecesi şanslı kaçışından on beş yıl sonra taç giyme törenine kadar olan yolculuğunda önceden belirlenmiş hiçbir şey yoktu. Onunki,

¹³ "fere omnes sodomitica labe dicebantur", (HA, s. 242)

nihai sonucunu hiç kimsenin öngöremeyeceği, tesadüflerin ve talihsizliklerin bir araya gelmesiyle oluşan kişisel bir tarihi (Watkins, 2015, s. 3).

Çocuk Çok, Veliht Yok!

Kazanın faturası Henry ve Anglo-Norman devleti için oldukça ağırdı. Çok sayıda soylu hayatını kaybetmişti; fakat asıl kayıp William Ætheling'ti. Henry'nin kaybı sadece bir evlat değil, hanedanın geleceğiydi. Henry'nin bilinen ve bilinmeyen çeşitli metreslerinden pek çok gayrimeşru çocuğu vardı. Bu çocukların sayısının yirmi bir ile yirmi beş civarında olduğu düşünülmektedir.¹⁴ Orta Çağ'da çoğu krallar, güçlü, varlıklı ve ofansif erkeklerdi ve eşleri dışındaki kadınlardan da çocuklar yapmaları doğaldı. Henry, 20'den fazla çocukla Fransa'nın tüm Capet krallarının toplamda elde ettiği sayının on katı kadar gayrimeşru çocuk rekoruna sahiptir. Hugh Capet'in soyundan gelen kralların yaptığı 14 çocuktan sadece 2 tanesi gayrimeşrudur. İmparator II. Friedrich'in (1194-1250) 12 gayrimeşru çocuğu vardı. Leon Kralı IX. Alfonso, beş farklı soylu kadından 11 gayrimeşru, iki ayrı karısından da 8 meşru çocuğa sahipti (Bartlett, 2020, s. 165).

Malmesburyli William'a göre, Henry'nin bu kadar çok sayıda kadınla ilişkisi ve çocuk yapması "fiziksel tatmini için değil, mesele uğruna" idi ve kesinlikle bu amacında başarılı oldu (Given-Wilson ve Curteis, 1984, s. 61). Henry'nin meşru ve gayrimeşru çocuklarını, kendisine bağlı olan veyahut komşu ülkelerin yönetici ve soylu sınıfından insanlarla ve onların çocuklarıyla evlendirmiş olması Malmesburyli William'ı haklı çıkartmaktadır. Oğlu William'ı Anjou Kontu V. Fulk'un kızı Anjoulu Matilda ve kızı Matilda'yı Kutsal Roma-Germen İmparatoru V. Heinrich (ö. 1125) ile evlendirmesinin yanı sıra gayrimeşru çocukları için de unvan ya da çeyiz alabilecekleri evlilikler ayarlamıştı. Ætheling Anjoulu Matilda ile evlenirken Maine kontluğunu çeyiz olarak almıştı. V. Fulk, Maine'e ek olarak, Kudüs'e gitmesi durumunda Anjou kontluğunu vekâleten, geri dönmemesi durumunda ise tamamen damadına bırakmayı vaat etmişti (GRA, s. 454). Kazada ölen gayrimeşru oğullarından Richard'ı, Breteuil Kontu Ralph de Gael'in tek çocuğu ve yasal vârisi olan Amice ile evlendirmişti ve kontluk Richard'a kalacaktı. Kazada ölen kızı Matilda Fitz-Roy'u Perche Kontu III. Rotrou ile evlendirmişti. Bunlara ek olarak, Okehampton baronunun vârisi ile evlendirilen Robert Fitz-Edith, Narberth Kalesi lordu olan Henry Fitz-Roy (ö. 1158), Bretonya Dükü III. Conan ile evlenerek Bretonya Düşesi olan Matilda, Breteuilli William'ın gayrimeşru oğlu Eustace ile evlendirilen ve Fitz-Osbern ailesinin Normandiya'daki topraklarının vârisi olan Juliana, Pembroke Kontesi olan Isabel ve İskoç Kralı I. Alexander'la (ö. 1124) evlenerek İskoçya Kraliçesi olan Sybil (ö. 1122), Henry'nin soylularla evlendirilen çocuklarına örnek gösterilebilir. Ayrıca kilise ve manastırlarda görev yapan çocuklar da vardı (Thompson, 2003, ss. 141-151). Diğer gayrimeşru çocukları için de planladığı bu evlilikler, Henry'nin diplomaside "evlilik yoluyla" akrabalık kurma stratejisinin parçaları gibi görünüyör (Hollister, 2001, s. 323-4).

Malmesburyli William Henry'nin gayrimeşru çocuklarını "çok sayıda kraliyet çocuğu" yapmak istemesine bağlasa da, Henry'nin henüz İngiltere kralı olmadan önce dünyaya

¹⁴ Henry'nin gayrimeşru çocuklarının sayısı ve kimlikleri kapsamlı bir araştırma gerektirmektedir. Burada sadece veraset sorununa müdahil olan gayrimeşru çocuklarından bahsedilmiştir. Konu hakkında, I. Henry'nin gayrimeşru çocuklarının listesini içeren K. Thompson'ın çalışmasına bakılabilir (Thompson, 2003, ss. 129-151).

gelen gayrimeşru çocuklarının varlığı aslında Henry'nin biraz da cinselliğe düşkün biri olduğunu göstermektedir. Nitekim Orderic bu durumu; *"bir at veya katır gibi sebepsiz şehvet düşkünlüğü"* olarak yorumlamıştı (OV, VI; s. 298-9). Bu da bir noktaya kadar doğrudur. Henry'nin ilk evliliği, 1100'de abisi Rufus'un ölümü üzerine İngiltere tahtına çıktıktan sonra, Edith-Matilda ile olmuştur. Henry'nin gayrimeşru çocuklarından bazıları bu tarihten önce (Gloucesterlı Robert 1090, Robert Fitz-Edith 1093, Henry Fitz-Roy 1100, Juliana 1090, Sybil 1092) doğmuştu ve Henry'nin tahta çıkması çok mümkün görünmüyordu; çünkü abisi Rufus, herhangi bir vârisi olmasa da henüz genç ve sağlıklıydı ve Rufus ile diğer abisi Curthose arasında herhangi birinin vârisiz ölmesi durumunda tahtını diğerine bırakacağına dair bir veraset antlaşması vardı (ASC, 1961, s. 170).¹⁵

Böyle üretken bir babanın sadece iki meşru çocuğu olması ve bunlardan birinin kız olması oldukça trajikomik bir durumdu (Bradbury, 2005, s. 3). William'ın ölümü Henry'yi sarsmış olsa da, yas tutacak vakti yoktu. Bir an evvel İngiltere ve Normandiya için meşru bir vâris bulması ve bunu kabul ettirmesi gerekiyordu. Bunun için akla gelen ilk ve en olağan çözüm Henry'nin yeniden meşru bir evlat yapmasıydı; fakat bu çözümün önünde iki engel bulunuyordu. Birincisi; Henry'nin kraliçesi Edith-Matilda Beyaz Gemi kazasından iki sene önce, 1118'de ölmüştü ve Henry tekrar evlenmemişti. Veraset sorunu Henry'nin tekrar evlenmesini gündeme getirmişti. Hem ilk evliliğinde hem de meşru ve gayrimeşru çocuklarının evliliklerinde olduğu gibi Henry, yapacağı ikinci evlilik için de diplomatik düşünceyle hareket etmişti. Aşağı Lorraine Dükü, I. Godfrey'nin (ö. 1139) kızı, Louvainli Adeliza (ö. 1151) ile evlenmeyi seçmişti (GRA, s. 481-482; *Chronicon*, s. 338) ve Aşağı Lorraine toprakları ile Henry'nin damadı V. Heinrich'in toprakları arasında Henry'nin annesi Matilda'nın memleketi olan Flandra Kontluğu bulunuyordu. Bu hamle ile hem Fransa'nın kuzey kısımları hem de dönem dönem Fransa'nın yanında hareket eden Flandra Kontluğu, Henry ve ittifakları tarafından kuşatılmış oluyordu; fakat bu evlilik veraset sorununa çözüm olmamıştı.

Veraset sorununun çözümü için yapılması planlanan meşru evlat konusundaki ikinci engel ise Henry'nin yaşıydı. 1068 yılında doğmuş olan Henry, Beyaz Gemi kazasında 52, Adeliza ile evlendiğinde ise 53 yaşındaydı. Her ne kadar bu yaşlarda çocuk yapma konusunda çok fazla örnek varsa da, Henry bu örneklerden biri olmamıştı. Henry muhtemelen yaşı itibarıyla çocuk sahibi olamayacak hale gelmişti (Bradbury, 2005, s. 3). İkisi meşru olmak üzere 21-25 arası çocuk sahibi Henry'nin, ihtiyaç duyduğu anda çocuk yapamıyor olması ise başka bir ironiydi. Henry için vakit daralıyordu; çünkü yasal vâris bulunamaması demek, Henry'nin ölümü durumunda Normandiya başta olmak üzere kıtada destekçileri olan William Clito'nun kan bağı yoluyla birinci vâris olması anlamına geliyordu.

"Beklenen" çocuğun gelmediği geçen her günün, Henry gibi veraset konusunda takıntılı bir yöneticiyi, olası diğer adayları düşünmeye yöneltmiş olması muhtemeldir. Hem çağdaş kronik yazarlarının hem de modern tarih araştırmacılarının üzerlerinde en çok durdukları iki isim; Henry'nin gayrimeşru oğlu Gloucesterlı Robert ve Henry'nin yeğeni Bloish Stephen'dı. Her ikisi de Henry ve Anglo-Norman devleti adına oldukça önemli isimlerdi. Henry'nin bunları ne kadar değerlendirmiş olabileceği konusunda araştırmacılar farklı eğilimler göstermektedirler. Henry, çocuklarına karşı iyi bir

¹⁵ Söz konusu antlaşma 1090 yılında yapılan Rouen Antlaşması'dır.

babaydı ve hem Gloucesterlı Robert hem de Cornwalllı Reginald, itibar ve zenginlik açısından yükselişlerini babalarının cömertliğine borçluymuştu. Henry, gayrimeşru oğullarını, özellikle Robert'ı, taht için değerlendirmiş olabilir miydi? Çağdaş kayıtların hiçbiri bu konuda herhangi bir bilgi içermiyor. Henry, böyle bir düşüncesi olmuşsa da, bunu asla açıklamadı; fakat bu noktada, hem Capetler, hem de Normanlar üzerine yaptığı çalışmalarla tanınan Jim Bradbury oldukça kesin bir yargı ortaya atıyor. Bradbury'e göre Henry taht için, Robert ya da diğer herhangi bir gayrimeşru oğlu hakkında bir fikir belirtmese de, Robert'ın, Gloucester kontluğunun vârisi ile evlenmesini sağlayarak onu, olası bir rakip haline getirmiş ve farkında olmadan ölümünden sonra ciddi sorunların ortaya çıkmasına sebep olmuştu: "*Gloucesterlı Robert olmasaydı, iç savaş olmazdı*" (2005, s. 3). "*Robert olmasaydı, iç savaş olmazdı*" yargısı, Ætheling'in 1120'deki ölümünden, Matilda'nın 1139'da Arundel'e çıkarılmasına yaparak iç savaşı başlatması arasında geçen sürede gelişen olayları, hatta 1066'dan itibaren oluşmaya başlayan konjonktürü görmezden gelmek demektir. Lakin alandaki çalışmalarından Bradbury'nin böyle bir yanılığa düşmeyeceği ortadadır. Kastettiği durum, Gloucesterlı Robert'ın Henry'nin cömertliği sayesinde Anglo-Norman topraklarında Stephen'a denk bir zenginlik ve güce ulaşmış olması ve iç savaşta, Matilda ve Stephen'dan çok daha efektif olmasına bağlı olarak savaşın olması gerektiğinden daha uzun sürmesine sebep olmuş olmasıdır.

Robert, babasının tahta çıkmadan ve evlenmeden önce yaptığı birkaç çocuktan biriydi. Tespit edilebildiği kadarıyla, Richard ve Juliana gibi Henry'nin gayrimeşru çocuklarından bazıları aynı anneyi paylaşmasına rağmen, Robert bu gayrimeşru çocuklardan hiçbirisiyle annesini paylaşmadı. Henry'nin gayrimeşru ilk çocuğu, babasının ergenliğe ulaştığı 1082 dolaylarında ve Henry'nin onu oğlu olarak kabul etmesi arasında, 5 Ağustos 1100'de Anglo-Norman tahtına geçmesinden bir süre önce doğmuştu (Patterson, 2019, s. 1-2). Henry'nin gayrimeşru çocukları arasında Henry'nin cömertliğinden en çok faydalananların başında gelen Robert, kraliyete verdiği hizmetlerin karşılığında Gloucester Kontluğu ile taltif edilmişti. Anglo-Norman soyluları arasında da saygınlığı olan, yetenekli bir komutan ve iyi bir şövalyeydi. Veraset sorunu devam ettikçe Henry'nin taht için düşündüğü ya da düşüneceği adaylardan biri olması gayet muhtemeldir; fakat Robert'ın en büyük engeli onun bir "*bastard*" (piç) olmasıydı. Olası bir taç giyme durumunda Anglo-Norman aristokrasisinin ve Kilise'nin bunu onaylaması ve kutsaması oldukça zordu.

Aslında Kilise'nin tek eşliliği ilke edindiği ve evli yöneticilerin eşleri dışındaki kadınlarla birlikte olmaları durumunda bunun "*zina*" sayıldığı Orta Çağ Avrupası'nda kurulan sistemle, gayrimeşru çocukların hepsi, taht için potansiyel hak sahipleriydi (Bartlett, 2020, s. 155). Piçlik (*bastard*), Robert'ın büyükbabası William'ın Normandiya dükü olmasını engelleyememişti; fakat Flandralı Matilda'nın bir tüzükle William'ı *legalis coniunx* (yasal eş) olarak ilan etmesi önemli bir etkeni. Bununla birlikte, Robert'ın doğumundan yaklaşık on yıl sonra, meşru doğum ve evlilik, Anglo-Norman hanedan siyasetinde ilk kez kriter olarak ortaya çıktı. Henry'nin kardeşleri William ve Robert arasında daha önce bahsedilen Rouen Antlaşması, her ikisinin de yasal evlilikten sağ kalan bir vâris olmadan ölmesi durumunda, diğerinin ölenin topraklarının tek vârisi olacağını şart koşuyordu. Böyle bir durum, o zamanlar iki erkek kardeşin de böyle bir çocuğu olmadığı için önemliydi. Bu şart, Henry'nin 5 Ağustos 1100'de taç giyme töreninden sonra tekrar önüne çıktı. Durumunu sağlamlaştırmak ve tahtına ilişkin Robert Curthose'un iddialarına karşı, gerekli desteği sağlamak için bir dizi önlem aldı.

Henry'nin 1100'de Robert'ın kendi oğlu olduğunu kabul etmesi/tanması bu önlemlerden biriydi (Bartlett, 2020, s. 7); fakat iç savaşın, açıkça Stephen yanlısı önemli anonim metinlerinden *Gesta Stephani*'de (GS); "*Kral Henry'nin 'piç' oğlu Gloucester Kontu Robert, çok yetenekli ve en yüksek sağduyulu bir adamdı.*" (GS, s. 328-9) ifadesiyle Robert'ın "piçliği" vurgulanıyordu.

Henry'nin taht için Robert'ı ne kadar değerlendirdiğini tahmin etmek oldukça güçtür. Tabii bir de, bir başka potansiyel aday olarak, Anglo-Norman krallığının diğer bir önemli adamı ve Henry'nin yeğeni olan Bloisli Stephen vardı. Stephen 1096 yılı civarında doğmuştur; fakat tam olarak ne zaman doğduğundan emin olmak mümkün değildir. Adını, Kuzey Fransa'nın önemli bölgesel prensliklerinden birinin yöneticisi olan Blois-Chartres ve Meaux kontu olan babasından almıştır (Crouch, 2013). Henry'nin kız kardeşi Adela'nın, Blois Kontu Stephen-Henry'den olan ortanca oğlu Stephen ve küçük oğlu Henry, dayılarının yanında yetişmişti. Stephen ve Henry, kendi servetlerini kazanma yolunda uğraşmışlardı. Stephen, Henry'nin sarayına 1113'te gelmişti; küçük kardeşi Bloisli Henry ise 1126'da onu takip etti. Davis'e göre Adela oğullarını aynı anda göndererek çıkarlarının çatışmasına izin vermek istememişti. Stephen saray işleri ile ilgilenerek savaşçı olurken, Henry önce bir keşiş ve akabinde piskopos olacaktı. Eğitimini, kardinallerin ve papaların yetiştiği Cluny'de aldı ve burada seçkin bir adamı olarak isim yaptı. 1126'da dayısı, İngiltere Kralı Henry tarafından önce Glastonbury Manastırı başrahipliğine, üç yıl sonra Winchester Piskoposluğu'na getirilmiş ve bu görevleri aynı anda yürüterek İngiltere'deki en zengin ve etkin kilise adamlarından biri olmuştur. (Davis, 2013, s. 4; Crouch, 2013).

Stephen da tıpkı Robert gibi I. Henry'nin cömertliğinden çokça faydalanmış görünüyor. İngiltere'deki Eye ve Lancaster'ın ve Normandiya'da Mortain ilçesinin yanı sıra güneydeki William Talvas'ın toprakları da dahil olmak üzere geniş mülkler aldı. Ayrıca 1125'te Boulogne'lu III. Eustace'ın kızı Matilda ile yaptığı evlilik yoluyla kontluğu koleksiyonuna ekledi (Bradbury, 2005, s. 4). Zenginlik ve nüfuz bakımından Gloucesterlı Robert ve Bloisli Stephen birbirine denk sayılabilir. Her ikisinin İngiltere'de bulunan toprakları kapsam olarak karşılaştırılabilir düzeydeydi. Stephen *demesne* olarak 1339 "*hide*"¹⁶ sahibi iken Robert'ınki 1564½ *hide* olarak hesaplandı (Patterson, 1965, ss. 983-997). Her ikisi de iyi şövalyelerdi ve birbirlerine karşı kıskançlıkları iyi biliniyordu. Herhangi birinin tercih edilmesi durumunda diğerinin bunu kolayca kabullenmesi mümkün görünmüyordu (Davis, 2013, s. 14).

Henry'nin gayrimeşru çocuklarına ve yeğenlerine karşı cömertliği, muhtemelen farkında olmadan, veraset sorunu çözülmeden gerçekleşecek bir ani ölüm sonrasında taht için olası rakip sayısını arttırmıştı. İngiltere ve Normandiya'daki bu hibeler olmasaydı Stephen, İngiliz tahtı için asla ciddi bir rakip olamazdı. Muhtemelen Henry, gayrimeşru oğullarının ve yeğenlerinin veraset konusunda isteklerini yerine getireceğini ve seçimini destekleyeceğini düşünmüştü. Pratikte yaptığı şey, taht için potansiyel rakipler oluşturmak ve hem İngiltere'de hem de Normandiya'da iç savaş için malzeme üretmektir. Henry'nin kendisi, fikrini değiştirip Stephen'ı kayırdığı¹⁷ belki de

¹⁶ *Hide*, Anglosakson İngilteresi'nde yaklaşık 120 dönüme denk gelen bir İngiliz ölçü birimidir. *Hide*'in ölçüsü konusunda bir fikir birliği yoktur. Çünkü *hide* farklı kasaba ve şehirlerde farklı ölçülere denk gelebiliyordu. Bunun yerine Normanlar döneminde hazırlanan Domesday Book'ta yıllık vergisi 1 Sterlin olan bölge şeklinde bir değerlendirme yapılmıştır (Lapidge, 2014, s. 242-3).

¹⁷ Bradbury, Henry'nin son anında Stephen lehine kararını değiştirdiğini düşünüyor.

son ana kadar, ne Robert'a ne Stephen'a ne de herhangi bir yeğenine ya da gayrimeşru oğluna ardıllık için herhangi bir ümit vermemiş gibi görünüyor (Bradbury, 2005, s. 4-5).

Kadından Vâris Olur mu?

Tahtın geleceği belirsizdi. Henry yaşlanıyordu ve ikinci evliliğinden meşru bir erkek evlat sahibi olma olasılığı her geçen gün daha da azalıyordu. Anlaşılan o ki, Henry'nin kendisi olmasa da Anglo-Norman baronları Robert ve Stephen'ı taht konusunda cesaretlendiriyordu; fakat bu sırada umulmadık bir hadise yaşandı ve Henry'nin kızı, Matilda'nın kocası, Kutsal Roma-Germen İmparatoru V. Heinrich'in ölüm haberi geldi. Bu olay üzerine veraset konusu çok daha basit görünen fakat daha karmaşık olan bir duruma dönüşmüştü. Henry'nin veraset umutları kızı Matilda'ya odaklandı. Matilda 1125'te dul kaldı ve İngiltere'ye geri getirildi (Leyser, 1991, ss. 224-235). Matilda eli boş dönmedi. Biri oldukça ağır olan iki altın taç da dâhil olmak üzere, kıymetli hazineleri ve Aziz James'in mumyalanmış sol elini de beraberinde getirmişti (Spencer, 2020, s. 215).

İmparatoriçe Matilda, Anglo-Norman döneminin en sıra dışı kadınlarından biriydi. 7 Şubat 1102'de Henry ve eşi İskoçyalı Edith-Matilda'nın en büyük çocuğu olarak dünyaya gelen (Chibnall, 1991, s. 9) Matilda'nın erken çocukluğuna dair çok fazla bilgi bulunmamaktadır. Annesi tarafından büyütülmüştü ve onun etkisi altında kalmış olması muhtemeldi. Henry'nin, Anglosakson kökenli ve İskoç prensesi olan Edith-Matilda ile evliliğinin İngiltere'deki krallığını meşrulaştırdığı düşünülmektedir ve bu evlilik aynı zamanda kan yoluyla çiftin çocuklarının statülerine başka bir kraliyet unsuru eklemiştir. Ayrıca, Henry'nin yokluğunda İngiltere'yi sık sık naip olarak yöneten Matilda, kızı için güçlü bir rol model olmuş olabilir. Edith-Matilda, kızına, bir kadının nasıl tahta hak iddia edebileceğini ve devredebileceğini gösteren önemli bir örnek olarak değerlendirilebilirdi (Norton, 2009, s. 61-2).

Matilda henüz 7 yaşındayken 1109'da Kutsal Roma-Germen İmparatorluğu veliahtı V. Heinrich, İngiltere'ye gönderdiği elçiler aracılığı ile Matilda'yla evlenme isteğini Henry'ye iletmişti. Kraliyet divanını toplayan Henry, saray mensuplarına ve baronlarına danışarak evliliğe onay verdi. Ertesi sene Matilda, çeyiz olarak yüklü miktarda para ve kraliyet mücevherleri ile birlikte Kutsal Roma-Germen elçi heyetinin eşliğinde Almanya'ya gönderildi. Bu evliliğin Anglo-Norman krallığı için maliyeti her bir *hide*' dan alınan 3 şilinelik vergiydi (*Ingulf*, s. 265; *ASC*, s. 181; *Chronicon*, s. 329).

Matilda hızlıca Germen adetlerine adapte olmuştu. 1114'te, Papalık tarafından tam bir evlilik için yeterince büyüdüğüne karar verildiğinde, Heinrich ve Matilda ikinci büyük bir düğünle resmi olarak evlenmişti (*JW*, s. 135). Çift hızla yakınlaştı ve 1116'da birlikte Roma'ya gittiler. Heinrich Matilda'yı Roma'da bıraktıktan sonra Matilda, krallığı iki yıl boyunca naip olarak yönetti. Matilda, sadece kocası tarafından değil, Germen halkı tarafından da çok sevilmişti ve oldukça popülerdi. İmparatorluktan ayrıldıktan sonra uzun yıllar boyunca ününü korudu (Norton, 2009, s. 62-3). Heinrich, 1125'te beklenmedik bir şekilde, on beş yıl önce Matilda ile nişanlanmış olduğu şehir olan Utrecht'te kanserden ölmüş ve Matilda'yı dul bırakmıştı. Matilda, kardeşi William'ın ölümünden sonra, Henry'nin hayatta kalan tek meşru çocuğuydu. Heinrich'ten çocuğu yoktu; ama hala oldukça gençti.

I. Henry'nin aklına Matilda'nın tahta çıkmasını sağlamanın mümkün olabileceği geldi; fakat bu o kadar da kolay olmayacaktı. Çünkü 1125'te tahtın bir kadın vâris bırakılmasına dair tek bir örnek vardı: 1109'da Kastilya-Leon krallığındaki Urraca ve

Urraca'nın saltanatının (1109-26) çalkantıları göz önüne alındığında, bu cesaret verici bir emsal değildi.¹⁸ Ancak Henry'nin ikna kabiliyeti oldukça yüksekti (Gillingham, 2001, s. 9). Urraca gibi erken bir örneğin dışında Orta Çağ Avrupası'nda kadınların kralın tam yetkilerini kullanarak bir devleti yönetmesi söz konusu değildi fakat kralların yokluğunda bir naip gibi ülkeyi idare eden güçlü kraliçeler var olmuştur. I. William'ın eşi Flandralı Matilda, I. Henry'nin eşi Edith-Matilda ve I. William'ın kızı ve Blois Kontu Stephen-Henry'nin eşi Adela gibi kadınlar buna örnek gösterilebilir. Üstelik bu dönem için veraset mekanizması çoğunlukla yazılı olmayan geleneklere dayanıyordu ve tahtın "erkek vârisiz" kalma durumuna karşı herhangi bir önlem içermiyordu. İlk olarak Kastilya'da X. Alfonso (1252-1284) döneminde, erkek varis kalmama ihtimaline karşı kadınların verasetini tanıyan "*Las Siete Partidas*" (Yedi Bölüm) düzenlenmiştir (Jansen, 2002, s. 11). Fransa'da 15. yüzyılda idarenin veraset yoluyla bir kadına bırakılmayacağını emreden arkaik "*lex Salica*" (Salic Yasası)¹⁹ yeniden yürürlüğe sokulmuştur. Ortaçağ İngiltere'sinde böyle kodlanmış bir veraset yasası yoktu. Bir kadının tahta hak iddia edebilmesi yalnızca erkek soyu tehdit edildiğinde ele alınıyordu ve vârisiz kalan Henry'nin kızı Matilda'yı varis yapma çabaları bunun ilk örneği idi (Wood, 2020, s. 22).

Malmesburyli William, Matilda'nın İngiltere'ye çağrıldığında Germen eyaletlerini terk etme konusunda isteksiz olduğunu ve Henry'den, taleplerini kabul ederse vârisi olarak tanınmayı kabul edeceğine dair bir söz almış olabileceğini ifade etmektedir (Norton, 2009, s. 63). Henry, İngiltere ve Normandiya'nın önde gelen baronlarının, din adamlarının ve yetkililerinin Matilda'yı vâris olarak kabul etmeleri için yemin etmeleri gerektiği konusunda ısrar etti. 1127, 1128 ve 1131'de yapılan yemin kayıtları vardır (*JW*, s. 167, 177; *GND*, s. 241-243). Henry, kızının tahta çıkmasını garantilemek için elinden geleni yapıyordu. Henry saf değildi ve tercihindeki zorlukların farkındaydı. İngiltere veya Normandiya'da tahtın kadınlara miras kalması geleneği yoktu ve yemin edenlerin bir kısmının Matilda'nın veraseti konusunda isteksiz olduğu açıktı. Salisburyli Roger (ö. 1139), dul imparatoriçeyi desteklemek için ilk yemin ettiğinde, kralın onların rızası olmadan Matilda'yı evlendirmeyeceğine söz verdiğini ve bunun, yeminin bir şartı olduğunu iddia etmişti (Bradbury, 2005, s. 7).

Henry, baronlarının ve din adamlarının ettikleri yeminlere rağmen kendisi öldükten sonra Matilda'nın tahta çıkmasının kolay olmayacağını biliyordu. Bu nedenle Henry, Matilda'yı bir an önce evlendirmeli ve doğuracağı bir erkek çocukla tahtın Matilda üzerinden torunlarına geçeceğine emin olmalıydı; çünkü halen Clito, Matilda'ya karşı, özellikle Norman baronlarının ve Fransa kralının desteğini alması durumunda, taht için güçlü bir adaydı. Fransa kralı, Clito'ya yardım etmeye devam etmiş ve 1127'de Clito'yu hem kraliçesinin üvey kız kardeşi ile evlendirmiş hem de onu Flandra Kontu yapmıştı. Bunu yaparken sadece Clito'yu Fatih'in karısı Matilda'nın yasal vârisi olarak tanımakla

¹⁸ Urraca, babasının ölümünden sonra Leon Krallığı'nı 1109-1126 yılları arasında yönetmiş Orta Çağ Avrupası'nın ilk kadın yöneticisidir. İlk kocası Burgundyli Raymond 1107'de öldükten sonra Galiçya, 1109 yılında babası VI. Alfonso'nun ölümünden sonra da Galiçya ile beraber Kastilya ve Leon Krallıklarını yönetmiştir (O'Callaghan, 1983, s. 214 vd.).

¹⁹ Lex Salica (Salic Kanunu) Clovis zamanında (481-511) Salian Frankları için yazılmış bir hukuk kodudur. Merovenj ve Karolenj kralları döneminde revize edilip genişletildikten sonra, Richard Lescot ve Saint-Denis keşişleri tarafından yeniden keşfedildiği 14. yüzyılın ortalarına kadar yavaş yavaş unutuldu. Kanun 15. yüzyılın başından itibaren, kadınların kraliyet verasetinden dışlanması gerekçesi olarak Fransız kraliyeti tarafından resmen kabul edildiğinde yeniden hayat bulmuştur (Taylor, 2006, s. 543).

kalmamış, aynı zamanda ona İngiltere'nin işgalinin başlatılabileceği limanları da sağlamıştı. Clito hayattayken Henry'nin rahat etmesi kolay değildi (Gillingham, 2001, s. 9; Davis, 2013, s. 5).

2 Mart 1127'de Flandra Kontu Charles (the Good/İyi), Bruges'deki St. Donatian Kilisesi'nde suikasta uğradı ve öldürüldü. Charles'ın çocuğu veya tayin edilmiş bir vârisi olmadığı için tartışmalı bir veraset vardı ve kontluk kargaşa içindeydi. Sonunda Fransa Kralı VI. Louis bir orduyla ortaya çıktı ve bir halef tayin etme feodal hakkını kullandı. Louis, Flandra kontu olarak William Clito'yu seçmişti ve Henry onu engellemeyi bir ölüm kalım meselesi olarak görüyordu. William, Normandiya'yı tehdit etmeye ve daha uzun vadede Henry öldüğünde İngiliz tacı için bir meydan okuma oluşturmaya hazırdı. Bunun üzerine Henry, yeğeni Stephen'ı seferber etmiş ve Clito'ya savaş açmıştı. Fakat büyük bir askeri güce sahip olan Clito Stephen'ı mağlup etti ve onu üç yıllık bir ateşkes yapmaya zorladı. Daha sonra Henry, geçimleri için İngiliz yününe bağımlı olduklarından, Flamanları Clito'ya karşı isyana teşvik etti. Flaman kasabaları kısa sürede isyan başlattılar. İsyanı bastırmaya çalışan Clito 27 Temmuz 1128'de Alost kuşatmasında aldığı bir kılıç darbesiyle öldürüldüğünde Henry rahatlamıştı. Clito'nun ölümü, tahtın son rakibini ortadan kaldırmıştı. Flamanlar ise Fransa ve Normandiya'nun feodal kavgalarından uzak duran Alsace'li Thierry'nin kontları olmasına karar verdiler (Davis, 2013, s. 8-9; Watkins, 2015, s. 8-9).

William Clito sorunu ortadan kalkmıştı; fakat Matilda halen çocuksuz, dul bir kadındı. O andan itibaren onunla kim evlenirse, zamanı gelince "*jure uxoris*" (eş hakkından) İngiltere kralı ve Normandiya dükü olmayı bekleyebilirdi. Sadece birkaç ay sonra Flandra kontu cinayetinin tetiklediği kriz, bu adamın Anjoulu Geoffrey olduğu anlamına geliyordu (Gillingham, 2001, s. 9). Henry, oğlu William Atheling'in eski kayınpederi V. Fulk'la, şimdi de kızı Matilda'nın kayınpederi olarak akrabalık ve müttefiklik bağı kurmak istiyordu. 1127 yılının başlarında, Anjou Kontu'nun on üç yaşındaki oğlu Geoffrey ile Matilda'nın evlilik görüşmeleri başlamıştı. Matilda, babasının onun için ayarladığı eşleşmenin haberini duyduğunda çok sinirlendi. Matilda yirmi beş yaşında olgun bir kadındı ve bir imparatorun eski karısıydı. Hayatının sonuna kadar imparatoriçe unvanını kullandı ve haklı olarak gurur duyduğu bir şeydi. Matilda muhtemelen sadece bir çocukla evlendirilmesine değil aynı zamanda bir kontun oğlu olduğu için aşağılanmasına kızmıştı. Matilda, evlilik durumu kendisine haber verildiğinde babasıyla tartıştı ve sonunda babası tarafından, taleplerini kabul edene kadar odasına kapatıldı (Norton, 2009, s. 63-4).

Matilda ve Anjoulu Geoffrey arasında yapılacak olan evliliğin planları devam etti. Henry, müstakbel damadıyla tanışmış ve onaylamıştı. 10 Haziran 1128'de Rouen'de Henry, genç adamı şövalye ilan etti (Bradbury, 2005, s. 5-6). Daha sonra, 17 Haziran'da Whitsun'da²⁰, Le Mans'ta, evlilik töreni Le Mans Piskoposu tarafından icra edildi. Tören Geoffrey'nin, Demirci Wayland tarafından dövüldüğü söylenen muhteşem bir kılıcı kuşanmasıyla devam etti. Geoffrey yeni kontlarını memnuniyetle karşıladı. Genç damadın babası, Kudüs Kralı II. Baldwin'in (Baudouin ö. 1131) vârisi Melisende (ö. 1161) ile evlenmeye gitti. Zamanla Fulk, tahtta Baldwin'in yerini aldı ve Geoffrey, Anjou Kontu olarak batıda kaldı (Gillingham, 2001, s. 9; Bradbury, 2005, s. 6; Hollister ve

¹⁹ Paskalya'dan sonraki yedinci Pazar gününe denk gelen Pentekost'un (Hamsin Yortusu) İngiltere'deki geleneksel adıdır. Kaynaklarda "WhitSunday" ve "Whit Sunday" olarak da yazıldığı görülebilir (Holweck, 1912).

Keefe, 1973, s. 15).

Henry'nin uzun vadeli hedefi, tacın Matilda üzerinden, doğuracağı torununa geçmesiydi. Aslında Matilda'nın evliliği ve evliliğinden doğabilecek Henry'nin torunlarının tahta geçme olasılığı sorun değildi. Sorun olan, Matilda'nın evlendiği kişi olan Geoffrey, hatta Geoffrey'nin ailesiydi. O bir Anjou'ydü ve Normanların tarihsel düşmanı olan Anjou kontunun, evlilik hakkı yoluyla İngiltere kralı fakat daha da önemlisi Normandiya dükü olma ihtimalinin olmasıydı. Anjou o anda, Normandiya'ya bir zamanlar olduğundan daha az düşman olabilirdi; ancak iki eyalet arasında hiçbir zaman tam anlamıyla bir dostluk ve müttefiklik ilişkisi kurulmamıştı. Geoffrey, Henry'nin ölümünden sonra Normandiya'yı işgal ettiğinde, yerel halkın düşmanlığı çok geçmeden ortaya çıkmıştı. Normanlar için bir Anjou tarafından yönetilmek çok kabul edilebilir görünmüyordu. Salisburyli Roger'ın –ki; kendisi o dönem Anglo-Norman devletinde Henry'den sonraki en güç adam ve Maliye Bakanı (*exchequer*) olarak görev yapıyordu– Matilda'nın vâris olması için yapılan yemin töreninden önce Henry'nin, baronlarının ve danışmanlarının onayı olmadan Matilda'yı evlendirmeyeceğine dair söz verdiği hatırlatması da gelecekte yeminin bozulacak olmasının göstergelerinden biri olarak düşünülebilir. Roger'ın argümanı, Anjoulu Geoffrey ile evliliğin, baronların, piskoposların ve yetkililerin rızası olmadan yapıldığı ve bu nedenle Matilda için edilen yeminlerin geçersiz olduğu yönündeydi. Pek çoğu, o evlendiğinde kocasının İngiltere ve Normandiya'da hükümdar olacağını düşünmüş ve bu nedenle Matilda'nın kocasının ülkenin önde gelen adamları tarafından kabul edilebilir biri olmasını istemişlerdi (Bradbury, 2005, s. 7).

Anglo-Norman soyluları Matilda-Geoffrey eşleşmesine sıcak bakmadıkları gibi evliliğin de çok sağlıklı yürüdüğü söylenemez. Evlendikten kısa bir süre sonra (1130) Matilda kocasını terk etmiş ve babasının yanına dönmüştü (Gillingham, 1989, ss. 292-303). Sorun kısmen politikti; çünkü Geoffrey, Henry'nin elinde tuttuğu, Matilda'nın çeyizi olarak vaat edilen Normandiya'nın güneyindeki kalelere sahip olduğunu iddia ediyordu. Aslında bu, iddiadan çok bir realityydi ve birkaç sene sonra Matilda da bu kalelerin teslim edilmemesi üzerine babasıyla ters düşecekti. Matilda kocasını terk ettiğinde, Huntingdonlu Henry, babasıyla birlikte İngiltere'ye geldiğini ve toplanan bir konseyin, Matilda'nın kocası Geoffrey'e geri dönmesi konusunda tavsiye verdikten sonra gönderildiğini yazmaktadır (*HA*, s. 258-259; Chibnall, 1991, s. 57; Green, 1986, s. 2-3). Matilda eşine geri dönmeden önce 1131'de İngiliz büyük konseyi yeminlerini yeniden tekrarlamıştı. Üçüncü kez edilen yeminler sadece Matilda'ya verilmişti ve ikinci evliliğinden hiç söz edilmemişti. Matilda, bir "*dowager*" Kutsal Roma-Germen imparatoriçesi olarak daha yüksek konumunu vurgularken, yalnızca bir taşralı Fransız kontesi olan unvanını gizlemek istiyordu. 1128-1135 yılları arasında Matilda, tasdik ettiği veya tasdik edilmesine yardımcı olduğu, hayatta kalan çeşitli tüzüklerde nadiren "*Anjou Kontesi*" olarak anıldı. Bunun yerine kendini "*Mathildis Imperatrix*", (İmparatoriçe Matilda) ve "*regis Henrici filia*" (Kral Henry'nin kızı) olan olarak tanımladı (*Regesta Regum Anglo-Normannorum*, Vol. 2; No. 1691; *Regesta Regum Anglo-Normannorum*, Vol. 3; No. 20). Sonunda, Matilda babasının vârisi olarak tayin edilmesinin ana şartını yerine getirdi ve 1133'te Henry Fitz-Empress ve 1134'te Geoffrey Fitz-Empress'i dünyaya getirdi. Matilda'nın arka arkaya doğurduğu iki erkek çocuk, taht adaylığını kesinlikle güçlendiren bir durumdu. Matilda, oğlu Henry'nin vaftiz töreni boyunca ağlamıştı; muhtemelen çocuksuzluk damgasından kurtulduğunu hissetmiş olmalı (Beem, 2009, ss. 15).

I. Henry'nin, torunlarının Anglo-Norman devletini devralmasını amaçladığına şüphe yoktur. 1127-28 müzakerelerinin "bilinçli olarak" İngiltere ve Normandiya'yı Anjou ile birleştirmeyi amaçlaması pek olası değildir. Geoffrey kral olmayacaktı ve en fazla umut edilen vâris için Matilda ile birlikte "ortak naip" olacaktı; bulgular bu yöne işaret etmektedir. Torigny'li Robert, 1128 evliliğini ve sonrasını anlatırken, Matilda için "*hereditario jure*" (kalıtsal hak) ve oğulları için "*heredes legitimos Anglici principatus*" (İngiliz prensliğinin meşru mirasçıları) sıfatlarını kullanırken, Geoffrey için sadece "*marchiatus*" (marki) ifadesini kullanmayı tercih ediyordu. 1131'de Henry, soylularına ve piskoposlarına Matilda'nın ardılığını desteklemeleri için tekrar yemin ettirmişti; fakat 1133'te, bu kez hem Matilda'ya hem de yeni doğan bebek Henry'ye, Geoffrey bir kez daha hariç tutularak yemin talep edildi ve gerçekleştirildi (Hollister ve Keefe, 1973, s. 17-18). I. Henry güçlü ve kararlı bir yöneticiydi. Damadı Geoffrey'ye karşı muhalefete rağmen bu yeminleri almakta sorun çıkmamıştı. Peki, Henry'nin gücü ortadan kalkınca, yani öldüğünde de durum böyle olacak mıydı? Henry'nin gücünden korkan, fakat bir kadın olan Matilda'ya ve kocası Anjoulu Geoffrey'e muhalif olanlar yeminlerine sadık kalacak mıydı?

Henry'nin Ölümü ve Hanedan Değişikliği

Henry muhtemelen torunlarının tahta çıkacak yaşa gelene kadar yaşayacağını umut ediyordu. Yaşlanmış olmasına rağmen bilinen bir sakatlığı ya da hastalığı yoktu. Veraseti düzenlemişti ve kendi elleriyle güç ve mevki kazandırdığı gayrimişru oğullarının ve yeğenlerinin yanı sıra kayınbiraderi olan İskoç Kralı David'in de Matilda'ya destek vereceklerini umut ediyordu; fakat Henry'nin kızı ve damadı ile olan ilişkisi bozulmuştu. Geoffrey ve Matilda, çeyiz olarak vaat edilen fakat Henry'nin vermediği Güneybatı Normandiya'daki bir dizi kalenin kendilerine verilmesini talep ederek isyan bayrağını açmışlardı (OV, VI, s. 444). Geoffrey, kayınpederinin ölümünden sonra bu kalelere ihtiyacı olacağı konusunda ısrar etti. Böylece Matilda'nın Norman mirasını garanti altına alabilecekti. Geoffrey ve Matilda, yalnızca Henry'nin mirasçıları olacak olan oğullarının çıkarları için hareket ettiklerini iddia etmişlerdi. Henry ise Normandiya kalelerini teslim ederse, düklüğü fiilen damadına teslim edeceğini düşünerek buna karşı çıkmıştı (Spencer, 2020, s. 226).

Davis'in söylediği gibi, Henry tüm veraseti düzenlemiş gibi gözükse de olayların arka planı, işlerin, Henry'nin planladığı gibi gitmemesi olasılığını da içerdiği için "*Henry'nin ölümünü beklemek, bir bombayı beklemekten farksızdı.*" (Davis, 2013, s. 13). Huntingdonlu Henry'nin aktardığına göre 1135'in Aralık ayında Normandiya'da bulunan Henry, doktorlarının daha önce yasaklamış olmasına rağmen, av partisi sırasında yakalanan "lamprey" (Bofa Balığı)²¹ adlı balık türünden çok miktarda tükettikten sonra rahatsızlanmıştı.²² Yanında, ileride her ikisi de Stephen'ı destekleyecek olan Rouen Başpiskoposu Hugh (ö. 1164) ve Evreux Piskoposu Audoin (ö. 1139) ve biri Gloucesterlı Robert olmak üzere beş kont vardı. Gece ateşlenen Henry, altı gün boyunca yavaş yavaş zayıflayarak yatakta kaldı. Sonunda ateşi düştü ve ölmek üzere olduğu ortaya çıktı. Henry, Rouen Başpiskoposuna "itirafta" bulundu ve son talimatlarını verdi.

²⁰ Taşemenler olarak da bilinen yılan balığına çok benzer bir tür tatlı su omurgalıdır. Spencer'ın aktardığına göre Orta Çağ'da özellikle et yemenin yasak olduğu Lent orucu sırasında soylular tarafından, hazırlanan ağır bir sosla birlikte çokça tüketilen, fakat derisinin üstünde bulunan mukozanın dikkatli bir şekilde temizlenmemesi sonucu hastalığa sebep olabilecek olan deniz canlısıdır (Spencer, 2020, s. 228).

²¹ "*comedit carnes murenarum quae semper ei nocebant!*" (HH, s. 259).

Gloucesterlı Robert'ın, Caen'deki hazineden askerlerine ve ev hizmetçilerine ödeme yapması ve fakirlere hediyeler dağıtması için 60 bin pound miktarında para almasını istedi (OV, VI, s. 448).²³

Henry 1 Aralık 1135'te hayatını kaybettiğinde Matilda, kocası Geoffrey'nin yanında, Stephen ise Boulogne'daydı (Davis, 2013, s. 15; Watkins, 2015, s. 5). Öldüğünde yanında bulunan Rouen Başpiskoposu Hugh, Évreux Piskoposu Audoin, lordlar ve yetkililer, İngiltere'de gömülme üzere cenazeyi limana götürmeye yemin etmişlerdi. Pazartesi günü ilk olarak Rouen'deki katedrale doğru yola çıktılar. O gece, katedralin bir köşesindeki bir odada çalışan bir tahnit görevlisi, şişmiş gövdeyi açtı, temizledi ve güzel kokulu balsamla doldurdu. Ceset tuzla kaplanmış ve öküz postlarına sarılmıştı. Bağırsaklar, Notre-Dame du Pré'ye gömülme üzere bir kavanoza konuldu. Bir grup kâtip ve şövalye, daha alt düzeyde bazı adamlar, Caen'e kadar kalıntılara eşlik etti. Burada, St. Stephen Kilisesi'nde, uygun bir rüzgârın onları İngiltere'ye iletmesi için dört uzun hafta beklemek zorunda kaldılar. Onlar yola çıkana kadar Noel geçmişti; sonunda rüzgârlar hafiflemiş, Kanal geçilmiş ve cenaze, bizzat Henry tarafından yaptırılan Reading Manastırı'na götürülmüştü (Bradbury, 2005, s. 9; Davis, 2013, s. 15-16).

Henry'nin ölümünün ardından gelen belirsizlik, belki de dönemin sonunda çıkacak anarşiye en yakın olanı, veraset konusunda acil bir karara ve etkili bir hükümdara duyulan ihtiyacı gösterdi. Kargaşa oluştu ve bazı lordlar durumdan kendi çıkarlarını korumak için yararlandı: *"her insan şimdi başkalarının mallarını yağmalamaya çalışıyor. Normanlar kendilerini soyguna ve yağmalamaya terk ediyor (...) açgözlü haydutlar, kötülüğe hazır bir şekilde dışarı çıkıyorlar."* (OV, VI, s. 453). *Gesta'nın* anonim yazarı durumu: *"tuhaf bir şiddet tutkusuna kapılan her adam, komşusuna karşı acımasızca öfkeleni (...) yasalari boşa çıkararak (...) intikam alma şansını yakaladı."* sözleriyle aktarmıştı (GS, s. 323-324). Bu tür bir kargaşa ortamında bir kadının ardılığı böyle bir duruma cevap gibi görünmüyordu. Matilda'nın tahta çıkması için ne İngiltere'de ne de Normandiya'da tek bir ses dahi çıkmamıştı (Bradbury, 2005, s. 9).

Henry'nin cenazesi henüz ortadayken, Matilda ne cenazeye sahip çıkmış, ne de taci almak için bir girişimde bulunmuştu. Kendisi için verilen yeminler Matilda'nın adaylığını tanımış olsa da, babasının tahtına oturabilmesi için yeterli değildi. Matilda, Westminster'da taç giyebilmek için fiziksel olarak Londra'da bulunmak zorundaydı; fakat Fransa'da kaldı. Bu sırada Norman baronlarının ardıllık planlarında Matilda'nın yerine sürpriz gibi görüne de çok da şaşırtıcı olmayan bir başka isim vardı; Stephen'ın ağabeyi, Blois ve Champagne Kontu Theobald! Muhtemelen Matilda'nın tahtı alamayacağını varsayarak yeni bir dük arama işine koyulmuşlardı. Blois Kontu Theobald'ı (ö. 1152) dük olması için Newburgh'da toplantıya çağırdılar (Bradbury, 2005, s. 9). 20 Aralık'ta İngiltere'den gelen bir ulak, Theobald'ın kardeşi Stephen'ın kral olarak tanındığını iletğinde, hâlâ ona tahtı teklif etmeye hazırlanan bir grup Norman baronuyla –ki aralarında Henry'nin gayrimeşru oğlu Gloucesterlı Robert da bulunuyordu²⁴– şartları tartışıyorlardı (*Torigni*, s. 47; OV, VI; s. 454.). Onlar düşünürken

²² Davis, Orderic'in verdiği bu rakamın doğru olamayabileceğini ifade ederken, Bradbury, Henry'nin bu isteğinin gerçekleştirmediğini savunmaktadır (Bradbury, 2005, s. 8-9).

²³ Patterson Kont Robert'ın bu toplantıya katılmasını Henry'nin ölümünden sonra yeminini bozarak Matilda'yı desteklemekten vazgeçmesine dayanak olarak göstermiştir; Fakat Crouch Stephen'dan hoşnut olmayan Robert'ın bu hareketinin bir strateji hamlesi olarak görülebileceğini öne sürmektedir (Crouch, 1985, s. 228-229).

Stephen harekete geçmişti. Ulak mesajı ilettiğinde rüzgâr bir anda tersine dönmüş ve bu baronlar, “her iki ülkede de sahip oldukları mülkler nedeniyle” Stephen’i desteklemeyi tercih edeceklerini açıklamışlardı (Gillingham, 2001, s. 13; Davis, 2013, s. 15-16). Orderic, Theobald’ın ağabey olduğu için göz ardı edilmekten “rahatsız olduğunu” yazmaktadır (OV, VI; s. 454–455); fakat yine de Stephen’ı tanıdığını ve gerekirse Papalıkla olan bağlantılarıyla onu destekleyeceğini de açıklamıştı. Burada dikkat edilmesi gereken nokta, Norman baronlarının Theobald’ı “dük” olması için toplantıya çağırması olmasıdır. Kaynaklar, kraliyet konusunda sessiz kalıyor. Stephen’ın İngiltere kralı olduğu haberi geldiğinde hem baronların hem de Theobald’ın çekilmiş olması, muhtemelen İngiltere ve Normandiya’nın ayrılmaz olduğunu düşünmelerinden kaynaklanıyordu. Belki de, Normandiya dükünün aynı zamanda İngiltere kralı olacağı düşünülüyordu.

Stephen’ın en azından tahta geçmeyi düşündüğü ve hamlesini yapmaya hazır olduğu açıktır. Stephen’ın motivasyonu Matilda’ya karşı herhangi bir kişisel düşmanlıktan ziyade, Blois ve Anjou arasındaki kalıtsal düşmanlıkla ilgili olabilir. İngiltere ve Normandiya’yı ele geçirebilirse, o zaman bu bölgelerin kontrolü Anjou kontunun eline düşmeyecekti (Davis, 2013, s. 13-14). Stephen’ın Boulogne ilçesinde bulunması, ona kanalı geçmek için ideal bir konum vermiş ve kötü hava durumuna rağmen hemen Wissant’tan yola çıkmıştı. Hızlı davranmak için büyük bir kuvvet toplamayı beklemek yerine çok küçük bir maiyetle seyahat etmişti (Bradbury, 2005, s. 9-10). Stephen’ın İngiltere tahtı için hızlı hareket etmesinde rol modelinin, hayran olduğu amcası Henry olduğu konusunda çok az şüphe olabilir. Henry de, abisi William Rufus’un av partisi sırasında bir kaza oku sonucu ölmesinden (2 Ağustos 1100) sadece 3 gün sonra (5 Ağustos 1100) İngiltere tahtına çıkmıştı (Bradbury, 1990, ss. 17-30).

Stephen Londra’da memnuniyetle karşılandı. Henry’nin yasını tutan halk, sanki Henry’yi onda bulmuşlar gibi ve henüz herhangi bir anlaşma yapmadan önce, Stephen’ı alkışlarla selamlamak için dışarı çıktılar (GS, s. 324-325). Halk, Stephen’ın Londra’nın statüsüyle ilgili vaatlerinin yanı sıra, yalnızca onun verebileceği ayrıcalık vaatlerinden de etkilendi. Stephen, Boulogne Kontu olarak, İngiltere’den Flandra’ya olan ticaretin ana yolu olan bu şehir üzerinden ticaret için ayrıcalıklara izin verilmesinde önemli bir söz sahibiydi. Stephen bu dönemde Avrupa’daki birçok şehre verilen bir statüyü Londra’ya vererek, bir komün olarak tanımaya hazır görünüyordu. Londralıların tıpkı Ghent, Bruges, Lille veya Saint-Omer gibi onu “seçtiklerini” iddia etmelerine izin verdi. Londralılar kendi yöneticilerini “seçmişti”. Londralı tüccarlardan böylesine ateşli bir destek alan adamın aynı zamanda Flandra’nın kumaş kasabalarına giden en kısa yolu kontrol eden kişi olması tesadüf olamazdı (Davis, 2013, s. 10). Londralılar Stephen’a kaynaklarıyla yardım etmek ve onu korumak için yemin ettiler ve bu yemine sadakatle bağlı kaldılar. Muhtemelen bir komünün üyeleri olarak yeni statülerinin keyfini çıkaran Londralılar, bir meclis topladılar ve Stephen’ı kral olarak seçtiler (Bradbury, 2005, s. 10-11).

Gesta’nın yazarı Londra’dan bahsederken “bütün bölgenin kraliçesi olan metropol” (*ipsam totius regionis reginam, metropolim*) diyerek Londra’yı yüceltiyordu. Stephen Londralıların desteğini aldıktan sonra kraliyet hazinesinin bulunduğu, Gesta’nın yazarının “kraliyetin ikinci tahtı/koltuğu” (*secundam duntaxat regni sedem*) (GS, III; s. 5 ve

7)²⁵ olarak tanımladığı ve Stephen'ın kardeşi Henry'nin piskopos olduğu Winchester'a geçmişti. Stephen'ın Winchester'ı, kardeşi Henry'nin aracılığıyla kazandığı ifade edilmektedir. Henry bu aşamada kardeşinin en önemli bir destekçilerinden biriydi. Gesta, Winchester'a, gelecek vadeden hükümdar tarafından komün statüsü verilmiş olabileceğini ima ediyor. Stephen için Winchester'da Piskopos Henry'nin desteği kadar, belki daha da fazla kazançlı olan durum, Henry yönetiminin en etkili isimlerinden olan Salisbury Piskoposu Roger (ö. 1139) ve kraliyet hazinedarı William Pont de l'Arche'nin (ö. 1136) Stephen'ı desteklemeleri ve hazineyi teslim etmeleriydi. Henry'nin maliye bakanı ve hazinedarı olan bu iki isim muhtemelen kendi geleceklerini düşünüyorlardı. Piskopos, hazinenin bulunduğu şatonun anahtarlarını teslim etmesi için William'a rüşvet vermeye bile kalkışmış; ancak Stephen dışında kimseye şatoyu teslim etmeyi reddetmişti (GS, s. 326; Bradbury, 2005, s. 11). Hem Londralıların desteğini hem de kraliyet hazinesinin anahtarlarını elde eden Stephen için geriye tek bir şey kalmıştı: Canterbury Başpiskoposunun elinden kraliyet tacını giymek...

Stephen ve maiyeti, Matilda'nın ardıllığını desteklemek için edilen yeminleri bir kenara bırakmanın uygunluğu konusunda şüpheleri olan Canterbury Başpiskoposu Corbeilli William²⁶ ile görüşmeye gittiler. Stephen'ın destekçilerinin Başpiskoposu ikna etmek için çok uğraşması gerekmişti. Başpiskopos William, aceleyle hareket etmeyeceğini ve herkesin tavsiyesine ihtiyaç duyulduğunu belirtti (GS, s. 326). Stephen'ın adamları Henry'nin, isteksiz tebaasına böyle bir yemini "dayatarak" yanlış yaptığını savundular ve sonunda "kendi kozlarını" çıkardılar; Henry ölüm döşeginde iken yanında bulunan ve ölümler kralın baronlarını yeminlerinden azat ettiğine yemin etmeye istekli olan kraliyet kâhyası Hugh Bigod (ö. 1177). Dahası, Başpiskoposu, bir kral atamayı kabul etmedikçe, krallığın kararsız durumunun yakında iç savaşa neden olacağı konusunda inandırmaya çalışıyorlardı. Başpiskopos sonunda yorgun bir şekilde razı oldu ve 22 Aralık 1135'te Advent'in²⁷ üçüncü pazar günü Stephen, Westminster'da kral olarak taç giydi (Gervase, I; s. 94). Stephen, kilisenin ve ulusun örtülü desteğiyle kral olarak mesh edildi. Henry'nin cenazesi, 4 Ocak 1136'da Reading'de defnedilirken, Stephen tacını giymiş bir kral olarak törene katıldı. Büyük soyluların çoğu hala Normandiya'da olduğu için katılımın az olduğu bir taç giyme töreni olmuştu; fakat Stephen İngiltere tahtının tapusunu almıştı. Artık İngiltere'nin bir kralı vardı ve kraliyet Norman hanedanından, Blois hanedanına geçmişti (Crouch, 2002, s. 247-248).

Stephen tahta çıkmıştı; fakat veraset konusunda Matilda'nın Papa II. Innocent'e (Innocentius 1130-1143) yaptığı itiraz tartışılırken Bigod'un Henry'nin ölüm anında hazır olmadığı için yemininin geçersiz olduğu iddia edilmişti. Salisburyli John'a göre, Innocent'in önünde yapılan duruşmada, Sées Başpiskoposu ve daha sonra Lisieux Piskoposu Arnulf, Kral Henry'nin fikrini değiştirdiğini ve ölüm döşeginde kız kardeşinin oğlu Stephen'ı vârisi olarak atadığını belirtti (*Historia Pontificalis*, s. 84). Hugh Bigod kesinlikle Normandiya'daydı ve kesinlikle hastalığı sırasında kralla ilgileniyordu. Ayrıca, diğer iki şövalye de yemin etmeye hazırdı. Bradbury'ye göre yemin ettikleri şey açıkça mümkündür: Henry fikrini değiştirmiş ve kız kardeşinin oğlu Stephen'ı vârisi

²⁴ Latince ifadeler Gesta Stephani'nin editörlüğünü Richard Howlett'in yaptığı 1886 basımlı metinden alınmıştır.

²⁵ Corbeilli William (William of Corbeil), 1123-1136 yılları arasında Canterbury Başpiskoposluğu görevini yapmış olan kilise adamıdır (Bethell, 1968).

²⁶ Hıristiyanlıkta, 30 Kasım'daki Havari Aziz Andrew Yortusuna en yakın Pazar gününden İsa'nın doğumu, yani Noel'e kadar olan süreyi ve dört Pazar gününü kapsayan dört haftalık dönemdir (Mershman, 1907).

olarak atamıştı (Bradbury, 2005, s. 12).

Sonuç

Henry'nin son anda taht için Stephen'ı vâris göstermesi, Beyaz Gemi kazasından kendi ölümüne kadar geçen sürede yaşanan hadiseler ve Henry'nin önce kızı Matilda'yı, sonra da Matilda ve torunlarını vâris gösterme çabalarına zıt bir eylemdi. Bunun bir taht kavgasına, dolayısı ile iç savaşa dönüşeceğini Henry'nin düşünmemiş olması mantıklı görünmemektedir. Özellikle, bunun ihtimal dâhilinde olduğunu düşünenlerin en temel argümanları olan Henry'nin ölmeden önce kızı ve damadı ile kavgalı ve küs olmasının yeterli olmadığı ortadadır. Zira Henry tahtı kızına değil, torunlarına bırakıyordu. Peki, Henry kendisinin ölümünden sonra, kızı tahta çıkınca damadı Geoffrey'nin daha fazla söz sahibi olmak istediğini düşünebilir mi? Bu pekâlâ mümkündür; fakat buna dair yorum geliştirecek kadar veri bulunmamaktadır. Ayrıca, Henry'nin ölümü, yediği Bofa balığından kaynaklanan bir zehirlenme sonucu olmuştur. Henry zehirlendiği akşamdan ölümüne kadar geçen 6 günlük süreyi yüksek ateşle yatakta geçirmiştir. Uzak bir ihtimal de olsa, ateşli hastalık geçirenlerin karar verme mekanizmaları sağlıklı çalışmadığı için, Henry kendisini yanlış ifade etmiş de olabilir. Tabii bu da yeterli veri olmadığı için polemik kaynağı olmaktan öte geçmeyecektir.

Sonuç olarak, talihsiz bir gemi kazası sonrası tek meşru erkek evladını kaybeden İngiltere Kralı I. Henry'nin yaşadığı durum bir evlat kaybetmekten çok daha fazlasıydı. Henry sadece evladını kaybetmemiş, tahtını ve topraklarını kaybetme riskiyle de yüzleşmişti. Her ne kadar Hastings Savaşı'nın üzerinden altmış sene gibi kısa bir zaman geçmiş olsa da, İngiltere'nin yeni yöneticileri olan Normanların bu süre içerisinde taht veraset sistemini oturtmadıklarını ve geleneksel veraset sisteminin açıklarını kapatmak konusunda yeterince hazırlıklı olmadıklarını söylemek mümkündür. Anglo-Norman Devleti'nin Britanya Adaları ve Kıta'ya yayılmış olan parçalı yapısı ve çok sayıda toprak sahibi soylunun yaratılmış olması veraset sisteminin belirsizliğini daha da sıkıntılı bir duruma sokmuştu. Henry'nin, kızı Matilda üzerinden soyunun tahtta kalmasını sağlamak için verdiği uğraşlar, baronların ve din adamlarının ettikleri yeminleri tutmaması sonucu boşa çıkmıştı. Üstelik taht iddiasını devam ettiren Matilda, Gloucesterlı Robert'ın yardımıyla 1139'da adaya çıkarma yapmış, İngiltere iç savaşa sürüklenmişti. 1146'da yapılan savaşta esir düşmesine rağmen Stephen 1154 yılına kadar tahtta kalmayı başarsa da 19 yıllık hükümet süresi İngiltere tarihinde "Anarşi" dönemi olarak anılmıştır. 1154 yılında Matilda'nın büyük oğlu II. Henry İngiltere tahtına çıkarak Anarşi dönemine son vermiş ve Plantagenet Hanedanı'nı başlatmıştı.

Değerlendirme	İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme
Etik Beyan	* Bu çalışma Doç Dr. Sayime DURMAZ danışmanlığında 28.07.2022 tarihinde tamamladığımız "İngiliz Uluslaşma Sürecinde Erken Plantagenetler (1154-1216)" başlıklı doktora tezi esas alınarak hazırlanmıştır. Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.
Benzerlik Taraması	Yapıldı – Ithenticate
Etik Bildirim	itobiad@itobiad.com
Çıkar Çatışması	Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.
Finansman	Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.
Yazar Katkıları	Çalışmanın Tasarlanması: 1. Yazar (%60), 2. Yazar (%40) Veri Toplanması: 1. Yazar (%60), 2. Yazar (%40) Veri Analizi: 1. Yazar (%60), 2. Yazar (%40) Makalenin Yazımı: 1. Yazar (%60), 2. Yazar (%40) Makale Gönderimi ve Revizyonu: 1. Yazar (%60), 2. Yazar (%40)

Peer-Review	Double anonymized - Two External
Ethical Statement	It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.
Plagiarism Checks	Yes - Ithenticate
Conflicts of Interest	The author(s) has no conflict of interest to declare.
Complaints	itobiad@itobiad.com
Grant Support	The author(s) acknowledge that they received no external funding in support of this research.
Author Contributions	Design of Study: 1. Author (%60), 2. Author (%40) Data Acquisition: 1. Author (%60), 2. Author (%40) Data Analysis: 1. Author (%60), 2. Author (%54) Writing up: 1. Author (%60), 2. Author (%40) Submission and Revision: 1. Author (%60), 2. Author (%40)

Kaynakça / References

- Bartlett, R. (2020). *Blood Royal: Dynastic Politics in Medieval Europe*, Cambridge University Press, Cambridge.
- Beem, C. (2009) "Greater by Marriage: The Matrimonial Career of the Empress Matilda", *Queens & Power in Medieval and Early Modern England*, Carole Levin and Robert Bucholz (Eds.), 1-15, University of Nebraska Press, Lincoln & London.
- Bethell, D. (1968). "William of Corbeil and the Canterbury York Dispute", *The Journal of Ecclesiastical History*, 19(02), (Oct.), 145-159.
- Bradbury, J. (1988). "The Early Years of the Reign of Stephen, 1135–39", *England in the Twelfth Century: Proceedings of the 1988 Harlaxton Symposium*, 17-30, Daniel Williams (Ed.), Woodbridge.
- Bradbury, J. (1990). "Geoffrey V of Anjou, Count and Knight", *The Ideals and Practice of Medieval Knighthood*, III, 21-38, C. Harper-Bill and R. Harvey (Eds.), Boydell Press, Woodbridge.
- Bradbury, J. (2005). *Stephen and Matilda: The Civil War of 1139-1153*, The History Press, Gloucestershire.
- Chibnall, M. (1991). *The Empress Matilda: Queen Consort, Queen Mother, and Lady of the English*, Blackwell, Cambridge.
- Crouch, D. (1985). "Robert, earl of Gloucester, and the daughter of Zelophehad", *Journal of Medieval History*, 11, 227-243.
- Crouch, D. (2002). *The Normans: History of a Dynasty*, Hambledon Continuum, London.
- Crouch, D. (2013). *The Reign of King Stephen, 1135-1154*, [Elektronik Sürüm], Routledge, New York.
- Daniell, C. (2003). *From Norman Conquest to Magna Carta: England 1066–1215*, Routledge, London and New York.
- David, C.W. (1920). *Robert Curthose: Duke of Normandy*, Oxford University Press, London.
- Davis, R.H.C. (2013). *King Stephen 1135-1154*, Routledge, New York and London.
- Florence of Worcester. (1854). *The Chronicle of Florence of Worcester*, Thomas Forrester (Trans.), Henry G. Bohn, London.
- Forester, T. (Ed. & Trans.) (1853). *The Chronicle of Henry of Huntingdon Also The Acts of Stephen*, Henry G. Bohn, London.
- Gaimar. (1854). *The Church Historians of England*, Vol. II, Part II, Joseph Stevenson (Ed. & Trans.), Seeleys, London.
- Gervase of Canterbury. (1879-80). *Opera*, William Stubbs (Ed.), 2 Vols, Rolls Series, No. 73, London.
- Given-Wilson, C., Curteis, A. (1984). *The Royal Bastards of Medieval England*, Routledge & Kegan Paul, London, Boston, Melbourne and Henley.

Gillingham, J. (1989). "Love, Marriage and Politics in the Twelfth Century," *Forum for Modern Language Studies*, 25, 292–303.

Gillingham, J. (2001). *The Angevin Empire*, Arnold, London.

Green, J. (1986). *The Government of England Under Henry I*, Cambridge University Press, Cambridge and New York.

Green, J.A. (2006). *Henry I: King of England and Duke of Normandy*, Cambridge University Press, Cambridge.

Henry of Huntingdon. (1879). *Historia Anglorum*, T. Arnold (Ed.), Rolls Series, No. 74.

Hollister, C.W. (1973) "The Strange Death of William Rufus", *Speculum: A Journal of Medieval Studies*, Vol. XLVIII, No. 4, October, 637-653.

Hollister, C.W. (1992). *The Making of England: 55 BC to 1399*, D.C. Heath and Company, Lexington.

Hollister, C.W. (2001). *Henry I*, Amanda Clark Frost (Ed.) Yale University Press, New Haven and London.

Hollister, C.W., Keefe, T.K. (1973). 'The Making of the Angevin Empire', *Journal of British Studies*, XII, 1–25.

Holweck, F. (1912). "Pentecost (Whitsunday)", *The Catholic Encyclopedia*, Vol. 15, Robert Appleton Company, New York.

Howlett, R. (Ed.) (1886). *The Gesta Stephani Regis Anglorum, Chronicles of the Reigns of Stephen, Henry II., and Richard I.*, Vol. III, Longman & CO., London.

Ingulf. (1854). *The History of Ingulf, The Church Historians of England*, Vol. II, Part II, Joseph Stevenson (Ed. & Trans.), Seeleys, London.

Jansen, S. L. (2002). *The Monstrous Regiment of Women: Female Rulers in Early Modern Europe*, Palgrave Macmillan, Basingstoke.

John of Salisbury. (1956). *Historia Pontificalis*, Marjorie Chibnall (Ed. & Trans.), Edinburgh.

John of Worcester. (1995). *The Chronicle of John of Worcester*, J. Bray and P. McGurk (Trans.), 3 Vols., Clarendon Press, Oxford.

Johnson, C. & Cronne, H. A. (Eds.). (1968). *Regesta Regum Anglo-Normannorum*, 3 Vols, Clarendon Press, Oxford.

Lapidge, M. (2014). "Hide", *The Wiley Blackwell Encyclopedia of Anglo-Saxon England*, M. Lapidge, J. Blair, S. Keynes, D. Scragg (Eds.), John Wiley & Sons, Chichester.

Leyser, K. (1991). "The Anglo-Norman Succession, 1120–1126" *Anglo-Norman Studies VIII: Proceedings of the Battle Conference 1990*, Marjorie Chibnall (Ed.), The Boydell Press, Woodbridge.

Mersham, F. (1907) "Advent", *The Catholic Encyclopedia*, Vol. 1, Robert Appleton Company, New York.

- Miller, S. (2014). "Ætheling", *The Wiley Blackwell Encyclopedia of Anglo-Saxon England*, M. Lapidge, J. Blair, S. Keynes, D. Scragg (Eds.), John Wiley & Sons, Chichester.
- Norton, E. (2009). *She Wolves: The Notorious Queens of England*, The History Press, Gloucestershire.
- O'Callaghan, J.F. (1983). *A History of Medieval Spain*, Cornell University Press, Ithaca and London.
- Orderic Vitalis. (1980). *The Ecclesiastical History of Orderic Vitalis*, Marjorie Chibnall (Ed.), 6 Vols. Clarendon Press, Oxford.
- Patourel, J. L. (1971). "The Norman Succession, 996-1135", *The English Historical Review*, Vol. 86, No. 339, 225-250.
- Patterson, R.B. (1965) "William of Malmesbury's Robert of Gloucester: A Re-evaluation of the *Historia Novella*", *The American Historical Review*, Jul., 1965, Vol. 70, No. 4, 983-997.
- Patterson, R.B. (2019). *The Earl, The Kings & The Chronicler: Robert Earl of Gloucester and the Reigns of Henry I and Stephen*, Oxford University Press, Oxford.
- Robert of Torgni. (1856). *The Chronicles of Robert de Monte*, *The Church Historians of England*, Joseph Stevenson (Ed. & Trans.), Seeleys, London.
- Spencer, C. (2020). *The White Ship: Conquest, Anarchy and the Wrecking of Henry I's Dream* [Elektronik Sürüm], HarperCollins Publishers, London.
- Taylor, C. (2006) "The Salic Law, French Queenship, and the Defense of Women in the Late Middle Ages". *French Historical Studies*, 29, 543-564.
- Thompson, K. (2003). "Affairs of State: The Illegitimate Children of Henry I", *Journal of Medieval History*, 29, 129-151.
- van Houts, E.M.C. (1988). "The Ship List of William the Conqueror", *Anglo-Norman Studies X: Proceedings of the Battle Conference 1987*, R. Allen Brown (Ed.), The Boydell Press, Woodbridge.
- van Houts. E.M.C. (Ed. & Trans.). (2003). *The Gesta Normannorum Ducum of William of Jumièges, Orderic Vitalis, and Robert of Torigny*, 2 Vols, Clarendon Press, Oxford.
- Watkins, C. (2015). *Stephen: The Reign of Anarchy*, Penguin Press, London.
- Whitelock, D. (Ed.). (1961) *The Anglo-Saxon Chronicle*, Eyre and Spottiswoode, London.
- William of Malmesbury. (1847). *William of Malmesbury's Chronicle of the Kings of England*, J. A. Giles (Trans.), Henry G. Bohn, London.
- Wood, L. (2020). "The Very Next Blood of the King: The Rules Governing Female Succession to the Throne in English History", *Dynastic Change: Legitimacy and Gender in Medieval and Early Modern Monarchy*, A. M. S. A. Rodrigues, M. S. Silva, J. Spangler (Eds.), Routledge, New York.